

Marek T. Chmielewski

Proroctwo Kardynała Hlonda

Salvatoris Mater 10/4, 311-316

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Rok 2008 obchodzimy w Polsce jako „Rok Kardynała Augusta Hlonda”. Z tej racji nie brak różnorodnych inicjatyw służących przybliżeniu społeczeństwu polskiemu osoby i działalności tego wielkiego Prymasa Polski. W ten nurt działań wpisują się także polscy salezjanie ks. Bosko, pomni na to, że przyszedł kard. Hlond był ich zakonnym współbratem, pośród nich formował się, dojrzewał do kapłaństwa, do służby Ojczyźnie, pracował w dziełach salezjańskich w Galicji i w Austrii i spośród salezjanów został wezwany do pełnienia posługi biskupa śląskiego. Jednym z salezjańskich przyczynków do popularyzacji osoby kard. Hlonda jest z pewnością książka autorstwa Stanisława Zimniaka¹. Została ona opublikowana przez Wydawnictwo Salezjańskie z Warszawy. Liczy 64 strony. Na rynku wydawniczym pojawiła się w roku 2007, a więc w przeddzień ogłoszenia „Roku Hlondowskiego” i już przez sam ten fakt może być traktowana jako skromne preludium do niego. Do rąk czytelników trafiła niejako w dwóch odsłonach. Najpierw bowiem Autor opublikował wyniki swych badań w formie artykułu pt. *Zwycięstwo Maryi. Próba zdefiniowania „proroctwa” Augusta kard. Hlonda o zwycięstwie Maryi w kontekście posługi apostołowskiej Prymasa Tysiąclecia Stefana kard. Wyszyńskiego*². Ze względu na naukowy charakter pisma *Seminare*, które wyrasta z tradycji bycia forum prezentacji dorobku naukowego salezjanów polskich, przyczynę ten w zdecydowanej mierze trafił do bardzo zawężonej i specyficznej grupy odbiorców. Ze względu na nośny charakter zasadniczej tezy prezentowanej przez Autora, zdecydował się on na jej upowszechnienie w innej, bardziej przystępnej formie. W tym celu poszerzył znacznie opublikowany uprzednio tekst i wydał go w formie książkowej.

Swoistą trzecią odsłoną wydawniczą tekstu ks. Zimniaka, która miała miejsce już po ukazaniu się omawianej książki, a którą należy odnotować ze względu na popularyzację podjętych przez niego tez, jest włoskojęzyczna publikacja zatytułowana *L'incidenza della “profezia” mariana del servo di Dio card. August Hlond nella vita apostolica dei servi di Dio card. Stefan Wyszyński e Giovanni Paolo II*³. Autor prezentuje tutaj

Marek T. Chmielewski SDB

Proroctwo Kardynała Hlonda

SALVATORIS MATER
10(2008) nr 4, 311-316

¹ Stanisław Zimniak, *Zwycięstwo Maryi. Proroctwo Kardynała Augusta Hlonda w posłudze apostołowskiej Prymasa Tysiąclecia kardynała Stefana Wyszyńskiego i papieża Jana Pawła II*, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 2007, ss. 64.

² „Seminare. Poszukiwania naukowe” 24(2007) 157-176.

³ „Salesianum” 70(2008) 299-316.

wyniki swych badań w odniesieniu do szerszego kontekstu historycznego, bez wnikania w szczegóły dotyczące historii Polski.

Zasadniczym celem publikacji jest ukazanie związków ideowych i duchowych pomiędzy kard. Hlondem, kard. Wyszyńskim i Janem Pawłem II. Przestrzenia, w której się one uzewnętrzniają, na co szczególnie w swej publikacji zwraca uwagę salezjański badacz, jest maryjny charakter posługi tych trzech wielkich mężów. Ponieważ związki Prymasa Tysiąclecia z Papieżem Polakiem są powszechnie znane i przywoływane przy wielu okazjach, Autorowi zależy szczególnie na wydobyciu więzi, które łączyły kard. Wyszyńskiego z kard. Hlondem oraz na wskazaniu licznych «*reminiscencji*» Hlondowskiej wizji Maryi Zwycięskiej w posłudze Jana Pawła II (por. s. 9). To jest – jak pisze Autor - *idea fixe pracy, której się podjął* (tamże). Stanowi ona istotne *novum* i jako takie bardzo ubogaca współczesną refleksję maryjną i historyczną.

Ks. Zimniak ma pełne kompetencje do tego, aby nie tylko postawić tak interesującą tezę, ale też, aby ją dobrze zilustrować. Jest on salezjaninem, który odebrał bardzo staranne przygotowanie do pracy historycznej. Po studiach licencjackich z historii Kościoła w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim został skierowany przez przełożonych do pracy w Salezjańskim Instytucie Historycznym w Rzymie. Wraz z podjęciem nowych obowiązków kontynuował dalsze studia z zakresu historii Kościoła na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie. Pod kierunkiem o. prof. Giacomo Martiny ukończył kolejny licencjat, a następnie zaprezentował rozprawę doktorską na temat *Salesiani nella Mitteleuropa. Preistoria e storia della provincia Austro-Ungarica della Società di S. Francesco di Sales (1868 ca. – 1919)*. Praca opublikowana w Rzymie w 1997 r. w ramach serii wydawniczej *Istituto Storico Salesiano. Studi* (nr 10) zawiera cenne informacje na temat okresu salezjańskiej działalności ks. Augusta Hlonda. Ta sama tematyka jest też treścią publikacji tegoż Autora pt. *Dusza wybrana. Rys salezjańskich korzeni, myślenia i działania kardynała Augusta Hlonda Prymasa Polski (1881-1948)*, wydanej w języku polskim najpierw przez Salezjański Instytut Historyczny w roku 2000, a potem w uzupełnionej i poprawionej wersji pod tytułem „*Dusza Wybrana*”. *Salezjański rodowód kardynała Augusta Hlonda Prymasa Polski* wspólnie przez Wydawnictwo Salezjańskie z Warszawy i Wydawnictwo papieskiego Uniwersytetu Salezjańskiego w Rzymie LAS w roku 2003. Ks. Zimniak jest też autorem książki *Österreich begegnet Don Bosco „dem Vater, Lehrer und Freund der Jugend”*, wydanej przez Wydawnictwo LAS w 2003 oraz redaktorem i współautorem publikacji zatytułowanej *Il Cardinale August J. Hlond, Primate di Polonia (1881-1948)*, wydanej przez LAS w 1999 r. w serii wydawniczej *Picco-*

la Biblioteca dell'Istituto Storico Salesiano (nr 18). Ponadto spod jego pióra wyszło wiele artykułów naukowych w językach włoskim, polskim i niemieckim publikowanych głównie na łamach organu Salezjańskiego Instytutu Historycznego w Rzymie pt. *Ricerche Storiche Salesiane*, czasopisma Papieskiego Uniwersytetu Salezjańskiego w Rzymie *Salesianum*, oraz wspomnianego już *Seminare*. Od wielu lat jest aktywnym członkiem Stowarzyszenia Miłośników Historii Salezjańskiej ACSSA, a od kilku pełni funkcję jego sekretarza. W ramach pracy w ACSSA przygotował kilka międzynarodowych konwencji naukowych i uczestniczył w redakcji kilku książek związanych z tymi wydarzeniami. W środowisku salezjańskim i nie tylko znane są też jego dokonania poetyckie⁴. Ze względu na uznane doświadczenie w pracy badawczej i wybitną znajomość osoby salezjańskiego kardynała ks. Zimniakowi powierzono opracowanie *Positio* niezbędnego do przeprowadzenia procesu beatyfikacyjnego ks. Augusta Hlonda.

Pomysł przeanalizowania z bliska więzi duchowych łączących dwóch wielkich Prymasów Polski XX w. zrodził się w roku 2006. Wtedy to Kościół w Polsce przeżywał dwie znaczące rocznice wydarzeń maryjnych: 60-lecie poświęcenia przez kard. Hlonda Narodu Polskiego Niepokalanemu Sercu Najświętszej Maryi Panny na Jasnej Górze (8 września 1946 r.) oraz 50-lecie Ślubów Jasnogórskich kard. Wyszyńskiego (1956 r.). Obaj Prymasi odwołali się przy okazji dokonywanych przez nich aktów do Ślubów Jasnogórskich króla Jana Kazimierza z 1656 r., co podkreśla ciągłość ich posługi, jej maryjny charakter i więź, która łączyła ich obu. Połączyła ich także idea zawierzenia Maryi w obliczu zagrożenia ze strony reżimu komunistycznego. Kard. Hlond wzorował się w tym względzie na akcie zawierzenia ludzkości Niepokalanemu Sercu Maryi, którego w obliczu zawieruchy wojennej dokonał Pius XII w 1942 r. Świadkiem uroczystości jasnogórskich, którym przewodniczył kard. Hlond, był późniejszy kard. Wyszyński. Dziesięć lat później, już jako następca Hlonda, osobiście doświadczony prześladowaniami i więzieniem komunistycznym, poprzez Śluby Jasnogórskie ponowił akt zawierzenia narodu polskiego dokonany przez swego poprzednika.

Autor rozwija główną tezę swej książki w trzech rozdziałach poprzedzonych krótkim wprowadzeniem i zwieńczonych zakończeniem. Rozdziały poświęcone są kolejno kard. Hlondowi (s. 13-35), kard. Wyszyńskiemu (s. 39-46) i Janowi Pawłowi II (s. 49-59). Od ich imion i nazwisk biorą też swe tytuły. Rozdział zatytułowany „Sługa Boży

⁴ Por. tomik poezji wydany w 2006 r. pod pseudonimem Stanisław Sośnieńczyk pt. *Teraz – tu. Miniatury poetyckie* przez Instytut Wydawniczy „Maximum” z Krakowa.

August kard. Hlond” otwiera refleksja na temat oddziaływania osobowości Hlonda na Wyszyńskiego (s. 13-20). Następnie Autor omawia zagadnienie pobożności maryjnej Hlonda (s. 20-28). Rozdział zamyka prezentacja tła społeczno-historycznego Hlondowskiej wizji „zwycięstwa przez Maryję” (s. 28-35). Drugi rozdział, który nosi tytuł „Sługa Boży Stefan kard. Wyszyński”, rozpoczyna się od ukazania przez Autora wizji kardynała Hlonda w posłudze prymasowskiej kardynała Wyszyńskiego (s. 39-45). Potem omawia maryjną interpretację wyboru metropolity krakowskiego Karola kard. Wojtyły na Stolicę Piotrową (s. 45-46). Rozdział trzeci, zatytułowany „Sługa Boży Jan Paweł II Wielki” zawiera dwa podpunkty. Pierwszy poświęcony jest kwestii reminiscencji Hlondowskiej wizji Maryi Zwycięskiej w pontyfikacie Jana Pawła II (s. 49-54), a drugi, noszący tytuł „Wobec współczesności” (s. 54-59), wskazuje na wyzwania związane z aktualnością tezy zaprezentowanej przez Autora.

Książka salezjańskiego badacza ma kilka niewątpliwych zalet godnych wyraźnego podkreślenia. Pierwszą z nich jest bez wątpienia jej idea przewodnia, którą dobrze syntetyzuje sam jej tytuł odnoszący się do Hlondowskiego proroctwa o zwycięstwie Maryi. Warto bowiem, aby wiele osób, nawet tych blisko i aktywnie związanych z Kościołem, uświadomiło sobie w końcu, jak dalece sięgają korzenie znanego powszechnie maryjnego zawołania „Totus Tuus” Jana Pawła II. Bez specjalnego trudu, zwłaszcza starsze i średnie pokolenie są w stanie wskazać na maryjny program Prymasa Tysiąclecia, który „wszystko postawił na Maryję”. Zwykle też pamiętamy o bardzo wymownym geście Jana Pawła II, który podczas Eucharystii inicjującej jego pontyfikat uprzedził wymownym gestem *homagium* kard. Wyszyńskiego. Chętnie przywołujemy też papieskie słowa o tym, że nie byłoby Polaka na Stolicy Piotrowej, gdyby nie Prymas Tysiąclecia. W ten nurt wzajemnej więzi wielkich mężów Kościoła niejako w sposób oczywisty wpisuje się przywołany uprzednio wątek maryjny. Tymczasem historyk, przypominając Hlondowskie proroctwo o maryjnym zwycięstwie – „Zwycięstwo, gdy przyjdzie, będzie zwycięstwem Maryi” - pokazuje, że powszechnie znany związek dwóch wielkich Polaków, korzeniami swymi sięga znacznie dalej i że od swego zarania ma silny wymiar maryjny. Autor pozwala zrozumieć – głównie poprzez ukazanie kontekstu społecznego i politycznego posługi Hlonda – jak bardzo obecna w Polsce myśl maryjna wpisuje się w nurt refleksji, która w Maryi widzi ratunek dla Kościoła. W tym myśleniu pobrzmiewają nuty zwycięstwa pod Lepanto, ale także czci oddawanej Niepokalanej pokonującej węża uosabiającego wrogów Kościoła, a także Wspomożycielce Wiernych propagowanej przez św. Jana Bosko, założyciela salezjanów, spieszącej na ratunek zagrożonemu ludowi Bożemu.

Warto o tym wszystkim pamiętać w dobie globalizacji i pomieszania kultur. To bardzo służy podtrzymywaniu świadomości własnej tożsamości. Nie wszystko, co przychodzi z zewnątrz, musi być dla nas nowością, ale też nie zawsze musi stanowić zagrożenie. Dobra znajomość własnych korzeni historycznych i ideowych bardzo sprzyja przyjmowaniu takiej właśnie postawy. Autor poprzez swe studium bardzo się do tego przyczynia.

Myśl maryjna Hlonda nie była jedynie wynikiem pewnej historycznej koniunktury. Badacz, omawiając pokrótce pobożność maryjną Hlonda, pokazuje, jak bardzo wpływa ona z jego wiary, odniesienia do Pisma Świętego, tradycji i nauczania Kościoła. Broni go w ten sposób skutecznie przed dosyć powszechnymi w pewnym okresie zarzutami sentymentalizmu mariologicznego. Na tym tle pełniej jawi się postać kard. Hlonda, a jego osoba i dzieło znajdują właściwe sobie znaczenie.

Autor prezentuje wyniki swych badań w sposób bardzo przejrzysty. To kolejna z zalet książki. We wprowadzeniu w jasny sposób ukazuje czytelnikowi centralną kwestię swego wywodu oraz motywy, które skłoniły go do jej podjęcia. Przez to zachęca do lektury, która dzięki klarowności wywodu dotyczącego kolejno Hlonda, Wyszyńskiego i Jana Pawła II, jest przystępna i przyjemna w odbiorze. Na kartach zakończenia pomaga czytelnikowi skonfrontować owoce lektury z wyzwaniem współczesności.

Język, jakiego używa Autor, także sprzyja przejrzystości lektury. Choć wydaje się, że tekst – np. kolejnej edycji książki – zyskałby na jakości, gdyby ks. Zimniak zastąpił staropolskie „atoli” terminem bardziej współczesnym (np. s. 6), a z nieco napuszonych „Wielebnych Ojców Paulinów” (s. 6), uczynił po prostu paulinów. A to choćby ze względu na to, że wśród paulinów są nie tylko ojcowie, ale także duży zastęp braci zakonnych. Te niewielkie defekty nie przekreślają jednak znaczących zalet samego tekstu.

Autorowi udało się sprostać niełatwemu zadaniu dostosowania wcześniej publikowanego tekstu o charakterze naukowym do potrzeb szerokiego odbiorcy, przy czym zadbał o to, aby nie zatracił on swego pierwotnego charakteru. Przyczyniło się do tego niewątpliwie pozostawienie w tekście licznych przypisów, które zawierają bogate wyjaśnienia i adekwatne noty bibliograficzne. Taka operacja nie utrudnia lektury, a wręcz przeciwnie - ubogaca ją i uwierzytelnia kompetencje Autora. Czytelnikowi zaś pozwala na poszerzenie swej wiedzy na temat argumentów poznanych dzięki lekturze pozycji salezjańskiego badacza.

Popularyzatorski charakter książki podkreślają umieszczone w niej kolorowe ilustracje. Rozdział poświęcony kard. Hlondowi poprzedza

jego portret, w którego tle znajduje się obraz Maryi Wspomożycielki Wiernych z Turynu (s. 11). Część odnoszącą się do kard. Wyszyńskiego otwiera jego portret przedstawiony na tle obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej (s. 37). Tekst o Janie Pawle II poprzedza zdjęcie modlącego się na klęczkach papieża. W tle tego obrazu znajduje się wizerunek Matki Bożej z Guadalupe (s. 47). Refleksję ks. Zimniaka zamyka zdjęcie trzech witraży z Kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze. Na s. 63 od lewej widzimy witraż z podobizną kard. Hlonda. Zdjęcie opatrzone jest podpisem: „Zwycięstwo, gdy przyjdzie, będzie zwycięstwem Maryi”. Na środku strony widnieje witraż z podobizną Jana Pawła II. Pod nim podpis: „Totus Tuus!”. Po prawej stronie umieszczono witraż z podobizną kard. Wyszyńskiego. Opatrzono go podpisem: „Wszystko postawiłem na Maryję”. Obrazy te w prosty sposób ilustrują tezę postawioną i rozwiniętą przez salezjańskiego historyka w jego książce i są jej graficzną syntezą.